ספרות עזר · תולדות עם ישראל

אלדד הדני

רבי אלדד הדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אלדד הדני

רבי אלדד הדני

מקור הטקסט: ויקיטקסט · רישיון: CC BY-SA 3.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אלדד-הדני/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

ירבעם ונסיונו לגייס את שבט דן למלחמה 4
יציאת שבט דן מארץ ישראל 4
שלשה שבטים שנסעו מארץ ישראל 5
בני משה 5
תיאור נהר שבטיון 6
גלגוליו של אלדד הדני 7
מקומם של שאר השבטים 7
שאלה לרב צמח גאון 8
תשובת רבי צמח 10

ספר אלדד הדני

בשמך עליון קוני, אשים כל בטחוני, ואשית כל רעיוני, אל אלדד הדני.

ירבעם ונסיונו לגייס את שבט דן למלחמה

ישתבח שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שבחר בישראל מכל האומות, ונתן להם תורה ומצות, הבדילם משבעים לשונות, וצוה אותם לקיום שש מאות ושלש עשרה מצות, לעשות ולקיים כל מצוה בזמנה, ובזמן שהיו עושים רצונו של מקום, לא שלטה בהם אומה ולשון, עד שעמד בהם ירבעם בן נבט, ועשה שני עגלים של זהב, חטא והחטיא את הרבים, ונחלקה מלכות ב"ד.

מה עשה, כנס את ישראל ואמר להם, קומו ונלחם עם רחבעם בן שלמה. ואנשי ירושלים אמרו לו, למה אנו נלחמים עם אחינו ועם בן אדונינו דוד. אמרו לו כל זקני ישראל, אין לך בכל שבטי ישראל גבורי חיל ואנשי המלחמה יותר משבט דן.

הלך ואמר לדן, קומו והלחמו עם בני יהודה. אמרו לו, בחיי דן אבינו, אין אנו עושין מלחמה עם אחינו ועם בן אדונינו, ולא נשפוך דם ארצה. מיד נשקו בני דן החרבות והרמחים והקשתות, ומסרו עצמם להלחם עם ירבעם. ראה הקב"ה כונתם שהיתה לטובה והצילם משפיכות דמים, והיו מכריזין כל שבט דן ואומרים, נוסו בני דן וצאו מארץ ישראל, ובאו ארץ מצרים.

יציאת שבט דן מארץ ישראל

ויתיעצו כל נשיאיהם ויאמרו הלא כתיב בתורת משה 'לא תשובו בדרך הזה עוד', והיאך אנחנו יורדין למצרים.

עוד היו נועצים אל ארץ אדום ועמון. וכשמצאו שהקב"ה מנע מלהוריש את גבולם ולהלחם עמם, מנעו עצמם מללכת אל ארצם.

והקב"ה נתן להם רוח טובה, והיו עולין בני דן עד נחל קישון, ונוסעים על הנמלים וחונים, עד שהגיעו לארץ כוש, ומצאו ארץ טובה ושמנה ארץ רחבת ידים, וארץ גנות ופרדסים ושדות וכרמים. ולא הניחום בני כוש לשבת עמהם, עד שכרתו ברית להם, כי פחדו מהם. והיו בני כוש פורעין מס לבני דן, וישבו שנים רבות, עד שפרו ורבו מאוד.

שלשה שבטים שנסעו מארץ ישראל

ועוד נסעו שלשה שבטים מישראל, נפתלי גד ואשר, נסעו גם הם מארץ ישראל, והיו נוסעים וחונים עד שבאו אל גבולם של שבט דן, והרגו מבני כוש עד אין מספר, ולקחו מהם ארצם מהלך מאתים יום על מאתים יום, והיו עושין מלחמה עד היום הזה.
והלכו ארבעה שבטים הנזכרים, ובטחו בקונם, ועזרם השם במלחמותם, ופרו ורבו ממלכות עדינה, והיתה ידם בעורף אויביהם.
ועוד עזרם ויקיצם עם אהלה ואהליבה אחיותיהם, והם חונים בחומה הנקרא דהב דכי, והם נלחמים עם שבע מלכיות ושמם ארדא ותיסקט וסרמ' וקאקא והוהם וחומרים ולודים, והם מעבר לנהרי כוש, לקיים נביאות נביא צפניה, 'מעבר לנהרי כוש עתרי בת פוצי יובילון מנחתי'.
ואלה השבטים יש להם זהב לרוב, וצאן ובקר וגמלים וסוסים, וחמורים הרבה מאוד, והם זורעים וקוצרים ויושבים באהלים, ונוסעים וחונים מגבול לגבול מאתים יום על מאתים יום, ובמקום שהם חונים אין לך מקום שתכנס שם רגל בני אדם כי אם שדות וכרמים ופרדסים וגנות.
ושם המלך ביקר תפארת גדולה ומלכות, עוזיאל בן מיכאל משבט אשר, ודן בארבע מיתות ב"ד סקילה שריפה הרג וחנק, וכי יצעק הצועק בקול שופר יצא השר צבא. וכי ימעטו החיילות יהיה מאה ועשרים דגלים. וכל דגל, אלף איש. וזה מקצת שבט אחד. ויוצא וילחם מלחמתו ויחזור.
וכשיביא השלל מארץ כוש, מחלקים אותו ליוצאי הצבא ארבעה שבטים אלו. כל שבט ושבט יש לו מהלך שלשה חדשים, ושלל כל שבט לשבטו בלבד. ובניהם כחול אשר על שפת הים, והם גבורי חיל. ובעת יאמרו לא טוב היום לנוס ולא ינוס ישראל. ויחזק לבו בקרנו ה' אל עליון קונה שמים וארץ גבור מלחמה, וישפכו דמי אויב במלחמה, וכמה פעמים עשו בני כוש בכי על נפשם ויקוננו, ובתולת ישראל תפרח ותשמח.

בני משה

ועוד מבני משה רבינו ע"ה, חונים אצל הנחל ששמו שבטיון, ונקרא כן על שם שנסו מא"י. והנחל יסוב אותם. והגוים קוראים לנחל ההוא סבטיון. והקף הנהר מהלך ג' חדשים מרובע. והם שוכנים בבתים וחצרים ובמגדלים, ואין עמם דבר טמא, לא עוף טמא ולא חיה טמאה, ולא כלבים וזאבים, לא חיה רעה, ולא זבוב ולא פרעוש וכינים, ולא עורבים ולא עקרבים, ולא נחשים ולא שועלים, ולא אריות ולא נמרים, זולת צאן ובקר.

וצאנם יולדות ב' פעמים בשנה. והם זורעים וקוצרים, ועמהם כל מיני פירות שבעולם. וכל מיני קטניות וקשואים ואבטיחים ובצלים ושומים.
והם בעלי אמונה ובעלי תורה ובעלי משנה ובעלי תלמוד, וכשהם שונים אומרים, אמר יהושע בן נון מפי הגבורה. ואינם מזכירים שם חכם, ולא יודעים אותם, ואינם יודעים לדבר כי אם בלה"ק, ויש להם הלכות יין נסך, והלכות שחיטה והלכות טריפות חמורים מדברי סופרים, שמרע"ה החמיר בהם יותר מד"ס.
והם טהורים וחסידים וצדיקים, ואינם נשבעין בשם. ואם ישמעו משום אדם שהוא נשבע בשם, אומרים לו, עני, למה נשבעת בשם המפורש, ואיך תשא השם בפיך, וכי פת הוא שתאכלנו, או מים שתשתה אותו, אין לך הנאה מהזכרת השם לבטלה, בוא וראה שבעון השבועה הבנים מתים כשהם קטנים.
והם בעלי אמונה וחסידים, ויחיו הרבה כמו מאה ועשרים שנה, ולא ימות להם בן בחיי אביו, ויראו בנים וב"ב שלשה וארבעה דורות, והם זורעים וקוצרים, ונער קטן הולך עם מקניהם מהלך כמה ימים, ואינם מתייראים משום דבר, לא מחיה רעה ולא משדים, ולא מכל נזק שבעולם, מפני שהם קדושים וטהורים צדיקים וחסידים, שעדיין הם מחזיקים בקדושתו של משרע"ה, לפיכך נתן להם הקב"ה כל הטובה הזאת.
והם יושבים לבדם, ואינם רואים בני אדם, ולא בני אדם רואים אותן, אלא הד' שבטים שיושבים לצדם. והם מעבד לנהר כוש, ונהר שבטיון חולק ביניהם. והם שכתוב בהם 'לאמור לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו'.
ויש להם זהב הרבה עד מאוד, והם זורעים פשתן ומגדלים תולעת שני, ועושים מהם בגדים נאים. והם רבים ביותר, יותר כפלים מיוצאי מצרים. ובארבעה שבטים הללו אמר (ישעיה י"ח א), 'הוי ארץ צלצל כנפים, אשר מעבר לנהרי כוש'.

תיאור נהר שבטיון

ורוחב נהר שבטיון מאתים ועשרים אמה כמטחוי קשת, והנהר מלא חול ואבנים, וקולו הולך למרחוק, וקולו כרעש גדול, ובגלי הים וכרוח סערה, ובלילה נשמע קולו עד מהלך חצי יום, ויש להם מעיינות רבות, ויקבצו המים אל ברכה אחת, וישקו מהם את ארצם, ובאותה הברכה ישרצו כל מיני דגים, וסביבותיה ישרצו כל מיני עוף הטהורים, והנהר והחול והאבנים הולכים כל ימי השבוע, וביום שבת ישבות וינוח מע"ש עד מ"ש.
ומעבר לנחל אש שלא יוכל שום אדם לגעת אל הנחל כמהלך מיל, והאש ילחך כל מה שסביבות הנהר שתוציאנו הארץ, וארבעה שבטים הללו הולכים עם מקניהם אצל שפת

הנהר לגזוז את צאנם, כי היא ארץ שטוחה ונקיה, לא תשרש לא קוץ ולא דרדר, ולא עשב ולא ירק. וכשראו אותם בני משרע"ה, הם מתקבצים ועומדים על שפת הנחל, והם צועקים אליהם חי היה חי היה, הראונו בני דן הסוסים והגמלים שלהם, ויאמרו כמה אורך זה וכמה אורך צוארו וכמה אזנו קטנה תראה כמה הוא מתוקן.

גלגוליו של אלדד הדני

והנה בא אצלי צדיק זה מן הארבעה שבטים הללו והוא משבט דן, והקב"ה גלה אותו אל בניו המפוזרים בכל פיאות, לבשר אותם בנחמות טובות.

וכך היתה יציאתו מעבר לנהר כוש, נכנס בים הוא ואחד משבט אשר לסחור עם אנשי הספינה ולקנות מהם בגדים, והיה להם רוח סערה עד שקיעות החמה, והלכו כל הלילה ברוח סערה, עד שנתייאשו מן החיים. וכאור הבוקר השליך אותם הרוח אל אומה אחת, ושמה רומרום, והם מבני כוש, והם אוכלין בני אדם, ומיד שראו אותם לקחום אותו האשורי שמן ובריא מעונג ומפונק, ומיד היו אוכלין אותו כשהוא חי, והיה צועק ואומר אוי לי אמי כי ילדתני, שהכושים אוכלין את בשרי. ונטלו זה האחר ונתנו אותו בקולר עד שיהיה בריא ושמן והיו נותנים לו לאכול, ולא היה אוכל. והיה עמהם זמן רב, עד שעשה הקב"ה עמו נס, ובאו עליהם חיילות גדולות, והרגו אותם ושבו ובזזו אותם. ובכלל השביה, נשבה שם גם הצדיק אלדד הדני. ואותה האומה שנשבה ביניהם, היתה עובדת את האש, ועבודתם היא קרובה לעבודת המלך.

ופעם אחת בזמן מן הזמנים ביום מיוחד להם, מתקבצים אל בקעה גדולה, ושם אילן גדול נטוע מימי קדם, ועליו עולה בתולה יפה ערומה ומכה כף אל כף ובירכתים, לקולה ירגזו כלם, ונופלים על פניהם ארצה, וקמים לאלתר, ורצים ונכנסים לבמה גדולה אשר בבקעה ההיא, ויבאו האנשים על הנשים, וסוגרים הדלתות ומכבים את הנרות, וכל איש חוטף לו אשה אחת ולא יחושו אם יבא הבן על האם או האח על אחות או האב על הבת, והראשונה אשד תלד בשנה ההוא זכר או נקבה שורפים את הנולד, ומאותו עפר מזים עליהם, ועושים מעשים אשר לא נעשו ולא שמעתי מעולם.

מקומם של שאר השבטים

והיה צדיק זה עמהם ד' ימים, עד שהביאו אותו אל מדינת ציץ, וקנה אותו יהודי אחד בארבעה מאות זהובים, ושם אותו בים, עד שיצא ליבשה ונפל לשבט ישששכר, שהם שוטטים בהרים על שפת הים, והם בקצה ארץ פרס ומדי, והם עוסקים בתורה יומם

ולילה, ומקיימים 'והגית בו יומם ולילה', ואינם נלחמים עם שום אדם, כ"א כל ימיהם במלחמתה של תורה, והם שרוים בהשקט ושאנן ושלוה ואין שטן ופגע רע ביניהם, והם חונים בעשרה ימים מהלך על עשרה ימים, ויש להם מקנה רב, ואין מי שיושיט ידו לעבור עבירה.

ויש להם שכינים אומות עובדי האש, והאומות האלו ישאו לנשים אמותיהם ובנותיהם ואחיותיהם.

ואין להם עובדי אדמה, כי הכל יקנו בכסף. ויש להם לשבט ישששכר שופט ונשיא, ושמו נחשון, ודנין בד' מיתות ב"ד, ומדברים בלה"ק ובלשון פרס ובלשון קדר.

ובני זבולן חונים בהר פריאן, ושבט ראובן נגדם אצל הר פריאן. ויש ביניהם שלום ואהבה ואחוה וריעות. ועושים מלחמות עם כל סביבותיהם, וכל השלל שהם מביאים מחלקים אותו ביניהם. ומדברים בלשון קדר. ויש להם מקרא ומשנה ותלמוד ואגדות. וכל שבת פותחין ואומרים דרשות בלה"ק, ואומרים דרשות בלה"ק.

שבט אפרים וחצי שבט מנשה, הם בהרים נגד הישמעאלי שנקרא מיכ"ה, ובלשונם נקרא ... והם בעלי סוסים, ויוצאים בדרכים לשלול שלל ולבוז בז, והם גבורי חיל ואנשי מלחמה, ואחד מהם ינצח אלף איש.

ושבט שמעון וחצי שבט מנשה בארץ הקדריים רחוק מירושלים ששה חדשים, והם רבים עד אין מספר, והישמעאלים פורעים להם מס מכל צד מפני פחדם וגבורתם.

וזה האיש המגיד את כל זה הוא משבט דן, ושמו אלדד הדני. ויחוסו, אלדד בן דן בן יעקב אבינו ע"ה.

שאלה לרב צמח גאון

שאלה זאת שאלו אנשי קירואן לרבינו צמח גאון יעקב על עסקי אלדד הדני שנפל ביניהם מן השבטים הגנוזים בחוילה הקדומה בארץ כוש:

נודיע לאדוננו, שנתארח בינינו אדם א', ושמו אלדד הדני משבט דן, וספר לנו כי ארבעה שבטים הם במקום אחד, דן ונפתלי גד ואשר, שם המקום החוילה הקדומה אשר שם הזהב, ויש להם שופט, עבדין שמו, ודנין בארבע מיתות ב"ד, ויושבים באוהלים, ונוסעים ממקום למקום, ונלחמים עם חמשת מלכי כוש, ומהלך ארצם שבעה חדשים, אבל חמשת המלכים סובבים אותם מאחוריהם ומשני צדדים נלחמים עמהם בכל עת, ומי שהוא רך לבב מהם, נותנים אותו לנחלת ה'.

יש להם המקרא כלו, ואין קורין המגילה ממעשה אסתר, כי לא היו באותו הנס. ולא מגילות איכה, כדי שלא לשבר לבם. ובכל תלמוד שלהם אין שם שום חכם, אלא אמר יהושע מפי משה מפי הגבורה. וכל איש זרוע, נותנין אותו לחלק המלחמה. ואינם זזים ממלאכתן, אלו לתורה ואלו למלחמה.

וכשיוצאין, אין יוצאין מעורבבים. גבורי דן להם שלש חדשים ידועים, רודפין אחר מלחמתם על סוסיהם, ואין יורדים מעליהם כל השבוע, בע"ש יורדים בכל מקום שהם, וסוסיהם עומדים בכלי זייניהם, ואם לא יבואו עליהם האויבים שובתי' השבת כמשפט. ואם יבואו עליהם האויבים יוצאין בכל כלי זיינ' והורגין בהם רבים בגבורות השם עליהם. ויש שם מגבורי בני שמשון ובני דלילה, והם רצים לקראתם למלחמה, והקטן שבהם ירדוף רבים מהם, והרמת קול כל אחד מהם בקול ענות גבורה כקול אריה, וקורא בקול גדול 'לה' הישועה ועל עמך שבטי ישורון גבורותך סלה'. ועומדים במלחמה עד תשלום שלשה חדשי', ובתשלום שלש' חדשי' מביאין עמהם כל השלל למלך עוזיאל, ומחלק הכל בשוה. וכשהמלך מקבל חלקו, נותן אותו לחכמים לומדי תורה. ומי שהי' ראוי לחלק, נותני' לו חלק, ואח"כ לוקחים חלקם. וכן גד ואשר, עד תשלום שנים עשר חודש, וחוזרין.

ואין להם לשון אחר כ"א לה"ק לבד. וזה אלדד הדני אפילו דיבור אחד אינו מבין לא מלשון כוש ולא מלשון ישמעאל, אלא לה"ק לבד, ולה"ק שהוא מדבר יש בו דברים שלא שמענו מעולם, כמו ליונה קורא תינתר, ציפור קורא ריקות, פילפול דרמוש, כגון אלה כתבנו מפיו הרבה, שהיינו מראי' לו הדבר ואמר לנו השם בלה"ק ואנו כותבין אותו. ואחר ימים חזרנו ושאלנוהו על כל דבר ומצאנוהו אותו כדבור הראשון.

התלמוד שלהם בלה"ק מצוחצח, ואינו מזכיר בו שום שם חכם, לא מבעלי משנה ולא מבעלי תלמוד, אלא כך אומרים בכל הלכה, כך למדנו מפי יהושע מפי משה מפי הגבורה. ובא לומר לנו אסור והיתר.

ועוד סיפר לנו, כשחרב בהמ"ק עלו ישראל לבבל, ועמדו הכשדים, אמרו להם 'שירו לנו משיר ציון', עמדו בני משה וגעו בבכיה לפני הקב"ה, וכיתתו אצבעותיהם בשיניהם, לומר האצבעות שהיו מכין בהם בבהמ"ק נכה בהם בארץ טמאה. ובא הענן, ונשאום עם אהליהם וצאנם ובקרם, והוליכם לחוילה, והורידום שם בלילה.

ועוד אמר לנו, ספרו לנו אבותינו ואבותינו מאבותינו, ששמעו באותה הלילה רעש גדול, ובבוקר ראו חיל גדול וכבד, והסיעם להם את הנהר שגולל אבנים וחול במקום שלא הי' שם נהר מעולם, והנהר ההוא גולל אבנים וחול בלי מים ברעש וקול גדול, שאלמלא

הי' פוגע בהר של ברזל הי' נפצו. והנהר גולל כל ששת ימי השבוע אבנים וחול בלי שום טיפת מים, ובשבת נח. ובשעה שיעריב יום הששי בה"ש, תרד עליו ענן, ואין אדם יכול ליגש עליו עד מוצאי שבת, והוא ששמו שבטיון. ואנו קוראי' אותו סבטיון. ויש מקומות באותה הנהר שאין לה רוחב כששים אמה והם עומדים בצד הנהר משם ואנו מכאן ומספרים אלו עם אלו, והם אסורין, מפני שהנהר מקיף עליהם, ולא אנו יכולין ליכנוס אצלם, ולא הם יכולין לצאת משם. ואין ביניהם חיה רעה ולא בהמה טמאה ולא שקצים ורמשים, אלא צאן ובקר, וחורשים וזורעי' ושואלין אלו את אלו.

וספרו להם בחרבן הבית, ולא היו יודעים בני דן מאומה. אבל נפתלי גד ואשר לאחר חורבן בית שני באו לדן, מפני שמתחילה היו יושבין עם יששכר בעריהם והיו מתקוטטי' עמהם, שהיו אומרים להם אתם מבני השפחות, ונתייראו אלו שלא תפול ביניהם, ונסעו והלכו עד שהגיעו לדן, ונעשו ד' שבטים במקום אחד.

תשובת רבי צמח

והרי התשובה שהשיב מר צמח גאון יעקב לדברי אנשי אלקירואן אשר שאלו על עסקי אלדד הדני ומהו תלמודו.

בעסק ר' אלדד הדני ששלחתם לפני, ואשר ששמעתם ממנו, ספרו לנו חכמים ששמעו מן רבנא יצחק בן מר, ורבנא שמחה, שראו ר' אלדד הדני זה, והיו תמהים מדבריו, שהי' במקצתן נראין כדברי חכמים שלנו, ומקצתן היו מופלגין מדברינו.

בדבר זה ראינו מקראות שיש בהם סיוע לחכמים שלנו, לפי כשעלה סנחריב והגלה שבט זבולון בשנת ח' לאחז המלך מן יסוד המקדש עד שמונה לאחז, קרוב לרס"ד שנה, וכיון שראו בני דן שהיו גבורי חיל שהתחיל מלך אשור לשלוט בישראל יצאו מארץ ישראל לכוש וחנו שם להיות שם ארץ גנות ופרדסים שדות כרמים, ארץ רחבת ידים מלאה כל טוב, ונתנו לבם לעבוד את ה' ביראה, ולעשות כל מצותיו מאהבה, והועיל להם, כי נכתרו בשני כתרים, כתר תורה ומלכות, כאשר סיפר ר' אלדד הדני זה.

ושנו רבותינו, עשר גליות גלו ישראל, ד' ע"י סנחריב, וד' ע"י נבוכדנצר, ואחת ע"י אספסיינוס, וא' ע"י אנדריינוס, ולא הוזכר שבט דן בכל הגליות, לפי שמעצמו יצא והלך לכוש קודם החורבן קל"ה שנים.

ואומר ר' אלדד הדני שדנים בד' מב"ד, סקילה שריפה הרג וחנק, ואין בתורה מיתת חנק, וחכמי' דרשוהו ואמרו כל מיתה האמורה בתורה סתם אינ' אלא חנק. וכי בני משה אצלם ונהר סבטיון מקיף להם. אמת אמר, שכך אומרים רבותינו במדרש, שהגלה

נבוכדנצר לוים בני משה ששים רבוא, וכיון שהגיעו לנהרות בבל הם וכנוריהם, אירע להם כמו שסיפר לכם אלדד. וקודם ביאות אבותינו לארץ כנען הם נתעסקו במלחמות ושכחו המשנה שלקחו מפי משה ומפי יהושע ע"ה. אמרו עליו שנולדו לו ספיקות אחר מיתת משה.

ובכל השבטים שהיו בכל הארץ שבטי יהוד' ובנימין החזיקו בתור' על כלם.

ואל תתמהו על השינוי ועל החילוף אשר שמעתם מפי ר' אלדד, שהרי חכמי בבל וחכמי א"י, שונים משנ' אחת בתיקון רב, ואין פותחין ואין מוסיפין, ולפעמים תלמידים הללו אומרים טעם אחד, והללו אומרים טעם אחר, כמו שני חכמים היושבים להבין במקרא או במשנה, זה נראה לו טעם אחד וזה נרא' לו טעם אחר, ואפילו במקראות שהם כתובים וקבועים יש שנוי בהם בין בבל לארץ ישראל בחסרות ויתרות, ובפתוחות וסתומות, ובפסקי הטעמים ובמסורות הפסוקין, וכ"ש המשנה שהוא דבר סתום עמוק עמוק מי ימצאנו, ויש לומר שאינו כלל רחוק שאלדד זה שגג והחליף מרוב צרותיו שעברו עליו וטורח הדרך המענה גוף האדם, אבל המשנה, תורה אחת היא, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, ואין אתה מוציא חילוף, לא חילוף בדבר גדול ולא חילוף בדבר קטן, אלא בתלמוד, שאנשי בבל גורסין אותה בלשון ארמי, ובני ארץ ישראל שוני' בלשון תרגום. ואף החכמים שגלו לכוש פתרו התלמוד בלה"ק שהם מכירים אותו, וזה שאין בו שום חכם, לפי שבמשנה שהיו ישראל דורשים במקדש, סתם הי', ולא [צריך] שום חכם לפרש, והתורה אחת היא בין במשנה בין בתלמוד, וממעיין א' הכל שותין, ואין נכון לפרש כל דבר, שנאמר 'כבוד אלהים הסתר דבר'.

ושאומר אלדד שהם מתפללין על חכמי בבל בראשונה ואחר על כל הגלות, יפה הם עושין, מפני שעיקר החכמים והנביאים לבבל גלו, והם יסדו את התורה וקבעו ישיבה בנהר פרת, ומימי יהויכין מלך יהודה ועד היום הזה הם היו שלשלת החכמה והנבוא', ומהם תורה לכל העם יוצא. וכבר הודענו לכם שמעיין א' הכל שותין. והתחזקו במה שהחכמים דורשין לכם ובתלמוד שילמדו לכם, ואל תטו ימין ושמאל מאחרי כל דבריהם, שכן כתוב 'על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לכם תעשו'.

תם ספר אלדד הדני